

PITANJA I ODGOVORI

STOLICA I STOLAC

 tolica je prema Henciru komad pokućstva s naslonom, namijenjen sjedenju jedne osobe. Sudbina stolice etimološki i praktično vezana je uz stol. Riječ stolica ima i metonimijsko značenje kao katedra, arhaično značenje kao glavni grad i terminološko eufemističko značenje kao velika nužda. Na ruskom i danas stolica ima značenje prijestolnice, a sjedište pape tradicionalno se naziva Svetom Stolicom, što pak preneseno znači Vatikan. Osim stola i stolice u bliskoj formalnoj i etimološkoj vezi s ovim je riječima i *stolac* koji neki rječnici obilježavaju kao regionalizam za stolicu, a u mnogih govornika razlika između stolice i stolca jest u naslonu, naime, stolac ga nema. Stolica i stolac semantički se toliko preklapaju da i nema stroge definicije po kojoj bi se razlikovali, no tu nastupa pučka psihologija koja daje prednost stolcu nad stolicom zbog jezikoslovno ne baš opravdanih razloga. Naime, stolici je nakon stoljeća postojanja kao predmetu na kojem se sjedi pridodano značenje proizvoda velike nužde, bilo da je tvrda ili meka. Stolica je tako postala eufemizam kojim se, pogotovo u strogom medicinskom svijetu, izbjegavaju neugodne i neozbiljne situacije u kojima se spominju razne riječi za sadržaj debelog crijeva, koje volimo izgovarati samo u ljutnji i šali. Eufemizam *stolica*, koji bi se mogao protumačiti kao vjerojatno liječnička dosjetka, u nekom se trenutku polisemijski odmetnuo od matičnog značenja i postavio mu se kao konkurencija pa ga čak i

ugrožava jer sve više samozvanih autoriteta „ispravlja“ druge da se ne kaže stolica nego stolac jer da je stolica velika nužda.

I prije je slavenska riječ *govno* možda eufemistički, a možda samo dijalektalno prekrštena u *drek*, što je preuzeto iz njemačkog Dreck „blato“, dakle u njemačkom ne pripada tabu rječniku. U hrvatskom se ta riječ toliko udomačila da je potisnula domaću riječ *dreka* koju stidljivo zamjenjujemo riječju *vika*, a *majmuni drekavci* i u dokumentarnim i u znanstveno-popularnim emisijama i tekstovima sve se češće nazivaju *majmuni urlikavci*, pri čemu je hrvatska riječ *dreka* zbog utjecaja i sličnosti germanske riječi *Dreck* zamijenjena talijanskom riječju proizašlom iz glagola *urlare*.

Široka je tema izbjegavanje vulgarnosti, zaobilazni opisi radnji i pojmova koje je ljudima neugodno nazvati njihovim imenom, ako ga imaju, te načini na koje se tabu riječi potiskuju i zamjenjuju drugim riječima dok i one ne počnu zvučati vulgarno. U francuskom je zbog tih pomaka nastala zbrka među glagolima koji se odnose na spolni čin, ljubljenje i grljenje, u talijanskom je sličnost riječi *stupido* „glup“ i *stupito* „zbunjen“ rezultat izbjegavanja latinske riječi *stultus*. Ispravljanje govornika u slučajevima polisemije i homonimije najčešće je pogriješno, no ostanemo li u granicama vlastita jezika, možemo potražiti analogiju sa stolicom pa dovesti stvar do apsurdna i upitati se hoće li se imenici *vjetar* dogoditi isto što i stolici, odnosno hoćemo li uskoro biti upozoravani da je *vjetar* proizvod meteorizma, a ne ono što vani puše.

Marko Kovačić